

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСТАХ І СІЛЬСЬКИХ РАЙОНАХ ЗАПОРІЗЬКОЇ, ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ТА ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

А. М. Бабенко, доктор юридичних наук, доцент, підполковник поліції, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Одеського державного університету внутрішніх справ

Постановка проблеми. Знання та розум вчених є найдивовижнішим і найціннішим ресурсом українського суспільства, оскільки цей інтелект здатний бачити і вирішувати проблему з позицій накопичених величезних обсягів знань та досвіду і на цій основі створювати новий інтелектуальний продукт. Досягнення в науково-технічній сфері завжди забезпечувало феноменальні зміни в будь-яких умовах, навіть у найскладніших, безвихідних, у тому числі і в умовах загострення криміногенної обстановки, що спостерігається в сучасній Україні. Наукові ідеї та винаходи часто призводили до кардинальних і швидких перетворень у військовій, правовій, медичній, соціальній, економічній та інших сферах. Злочинний світ із великим задоволенням і з дивовижною оперативністю використовує передові науково-технічні здобутки. І навпаки, в силу специфіки діяльності роботи державного апарату правоохоронні органи знаходяться в ситуації наздоганяючого злочинців. Вони дуже довго і важко впроваджують передові технології у практику протидії злочинності, що обумовлює втрату ініціативи й оперативності в реагуванні на спалахи злочинності. А якщо додати великий відтік професіоналів із науки та практики, то ситуація взагалі виглядає кризовою. Особливо гострою відчувається ситуація в інформаційно-аналітичному забезпеченні практики запобігання злочинності.

За вірним висловленням багатьох вітчизняних вчених, суттєвим недоліком сучасного стану протидії злочинності є віддаленість науки, освіти та практики. Практики не знайомі із сучасними досягненнями вчених, вчені не можуть отримати даних щодо реальних проблем «на землі», відомча освіта не пристосована до реальних потреб практики і можливостей науково обґрунтованого інформаційного забезпечення практичної діяльності. Спробуємо усунути ці недоліки та спробуємо поставити інформаційно-аналітичне забезпечення роботи поліції на якісно новий інтелектуальний узагальнюючий рівень за допомогою можливостей кримінологічної картографії та на основі роботи з інформаційно-пошуковою системою авторського виробництва зі збору, обробки та аналізу інформації IPAS¹ BBtaS-1. Проведемо порівняльний аналіз регіональних особливостей злочинності у схожих за соціально-економічними та демографічними параметрами, в особливо великих промислових центрах України – у Запорізькій, Дніпропетровській та Харківській областях.

Стан дослідження. Питанням аналізу регіональних особливостей злочинності в містах та сільських районах у різні роки приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема: І. Г. Богатирьов, В. С. Батиргарєєва, В. В. Бойко, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, А. Б. Блага, Т. А. Денисова, С. Ф. Денисов, О. М. Джужа, А. І. Долгова, А. П. Закалюк, О. Г. Кальман, О. Г. Кулик, О. М. Литвинов, О. І. Остроглядів, К. Т. Ростов, Д. В. Федоренко, В. П. Філонов, І. М. Чекмарьова, В. І. Шакун та ін. Поряд із цим у науковій літературі відсутні дані щодо комплексного регіонального аналізу злочинності в містах і сільських районах Запорізької, Харківської та Дніпропетровської областей. Більше того, вітчизняна кримінологічна наука не завжди враховує можливості новітніх розробок у сфері кримінологічної картографії; у практиці протидії злочинності існує вакуум знань про можливості інформаційно-аналітичного характеру, які може надавати виявлення регіональних особливостей злочинності в містах і сільських районах на основі сучасних географічних та картографічних методик.

¹ Інформаційно-пошукова аналітична система.

Отже, **мета** нашої статті полягає у: а) вивченні регіональних особливостей злочинності та окремих похідних від неї явищ на території Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей; б) виділенні зон із найбільшою кримінальною враженістю територій міст і сільських районів цих областей; в) виявленні специфіки структурного розподілу злочинності в досліджуваних регіонах; г) побудові картографічних моделей злочинності; д) наданні узагальнених теоретично-практичних висновків про регіональну специфіку злочинності в Запорізькій, Дніпропетровській та Харківській областях.

Основний зміст. На сучасному етапі розвитку кримінологічної науки вивчення географії злочинності та її регіональних особливостей стало обов'язковим атрибутом будь-якого наукового дослідження. Це й не випадково, оскільки географія злочинності дозволяє у зручній формі виявляти практично всі кількісно-якісні параметри та особливості злочинності в різних територіально-просторових системах і наглядно представити отримані результати у вигляді картограм, схем, таблиць, гістограм та ін. Продемонструємо можливості регіонального (картографічного, географічного) аналізу злочинності на прикладі порівняння Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей.

Нагадаємо, що *регіональні особливості злочинності* – це визначальні кількісно-якісні параметри злочинності, що відображають специфіку кримінологічної обстановки територій регіонального значення, області чи групи областей, країни або декількох країн, які зумовлені існуванням та дією як загальних, так і особливих місцевих факторів (географічних, історичних, соціально-економічних, культурних, організаційних тощо), які необхідно враховувати під час розробки та реалізації стратегії із запобігання злочинності [1, с. 276–277]. У свою чергу, *регіоном* (лат. regio, regionis – країна, область, район) визнається частина території однієї або декількох областей чи сусідніх країн з більш-менш однорідними географічними, природними, економічними, соціально-політичними та культурними умовами [1, с. 276–277]. Предметом аналізу регіональних особливостей злочинності, як правило, є сама злочинність у регіо-

нах, її географічні особливості, кількісно-якісні характеристики її рівня, структури та динаміки в розрізі заздалегідь визначених адміністративно-територіальних одиниць.

Аналіз географічної картини злочинності, проведеної за спеціальною методикою на основі програмно-цільового комплексу власного виробництва зі збору, обробки та аналізу інформації IPAS VBtaS-1 та офіційних статистичних даних [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10], дає підстави стверджувати, що Запорізька область належить до одного з п'яти найбільш криміногенно небезпечних регіонів України і посідає друге місце за інтенсивністю злочинності – 1 836 на 100 тис. населення після столиці України м. Києва, де фіксується 2 415 злочинів на 100 тис. населення. Насиченість регіону злочинністю майже на 40 % перевищує аналогічні середні показники у країні й у три рази є вищою, ніж кримінальна враженість західних регіонів (рис. 1).

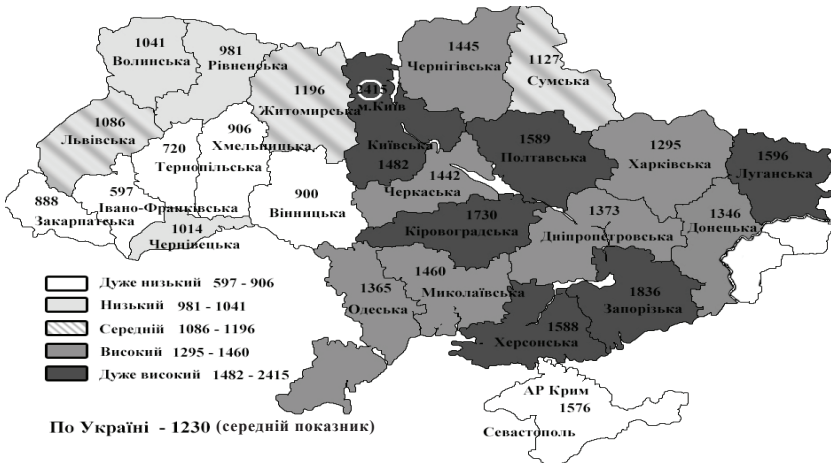

Рис. 1. Географія інтенсивності злочинності у регіонах України (2017 р.)¹

¹ Відповідні статистичні показники в Автономній Республіці Крим наводяться станом на 2014 р.

Запорізький регіон знаходиться на другому місці після міста Києва (2 415) за інтенсивністю злочинності з показником 1 836 злочинів на 100 тис. населення; входить у першу п'ятірку за кількістю самогубств (368) і в десятку (12,9) за інтенсивністю вбивств на 100 тис. населення. Дніпропетровська область посідає одинадцяте місце за інтенсивністю злочинності (1 373), обіймає перше місце за кількістю самогубств (668 випадків на рік) і посідає одинадцяту позицію з показником 11,4 на 100 тис. населення за інтенсивністю вбивств. Харківська область завершує список регіонів із негативною криміногенною обстановкою (коефіцієнт інтенсивності злочинності дорівнює 1 295 злочинам на 100 тис. населення). При цьому тут щорічно вчиняються близько 215 самогубств, а їх інтенсивність становить 12,4 на 100 тис. населення. За світовими стандартами, якщо інтенсивність вбивств перевищує показник 10 на 100 тис. населення, то такий стан вважається епідеміологічним для посягань на життя особи. Отже, захист життя та здоров'я особи є стратегічним напрямом для нормалізації криміногенної ситуації в усіх з перелічених областей (табл. 1).

Таблиця 1

**Рейтинг регіонів за інтенсивністю злочинності
на 100 тис. населення (2017 р.)**

Інтенсивність злочинності				Інтенсивність самогубств	
м. Київ	2415	Волинська	1041	Дніпропетровська	668
Запорізька	1836	Житомирська	1196	Одеська	445
Кіровоградська	1730	Хмельницька	906	Київська	370
Луганська	1596	Вінницька	900	Запорізька	368
Полтавська	1589	Закарпатська	888	Донецька	348
Дніпропетровська	1373	Тернопільська	720	Харківська	215
Харківська	1295	Івано-Франківська	597	Івано-Франківська	154
По Україні	1230			207	

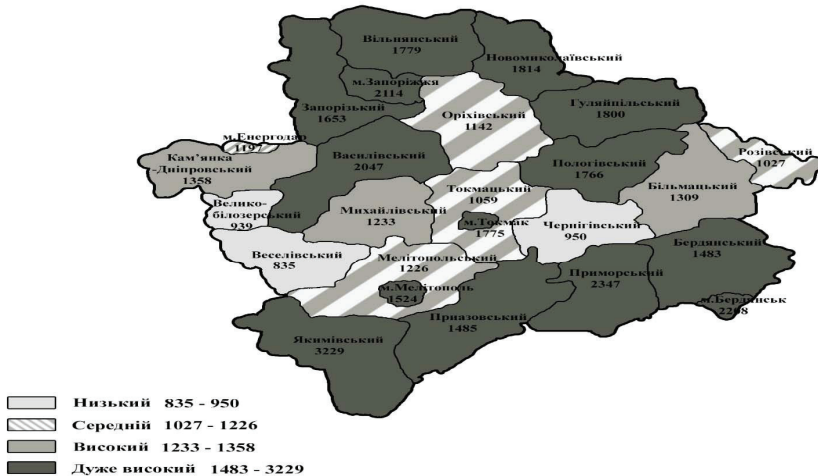
Незважаючи на позитивну динаміку в зниженні злочинності в Запорізькому регіоні – із 41 804 злочинів у 2014 р. до 31 944 злочинів у 2017 р., останній продовжує залишатися однією з найскладніших областей України (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка злочинності в Запорізькій області

Рік	2014	2015	2016	2017
Кількість злочинів	41 804	47 856	47 856	31 944

Характерною особливістю Запорізької області є той факт, що більшість її території перебуває у стані підвищеної кримінологічної небезпеки. Так, 68 % території (17 із 25 міст і районів області) належать до негативної та дуже негативної криміногенної обстановки. При цьому 20 % території (5 населених пунктів) належать до середньої кримінальної враженості і лише на 12 % території (3) спостерігається відносно благополучна криміногенна обстановка (рис. 2).

Запорізька область - 1853 (дуже високий показник)

Рис. 2. Географія інтенсивності злочинності в містах і районах Запорізької області (2017 р.)

Для порівняння, у схожих за соціально-економічними параметрами Дніпропетровській та Харківській областях простежується більш позитивна картина злочинності. Наприклад, у Дніпропетровській області негативна та дуже негативна криміногенна обстановка фіксується на 57 % території (20 населених пунктів), тоді як на 43 % (15) спостерігається відносно благополучний стан злочинності (рис. 3, 4).

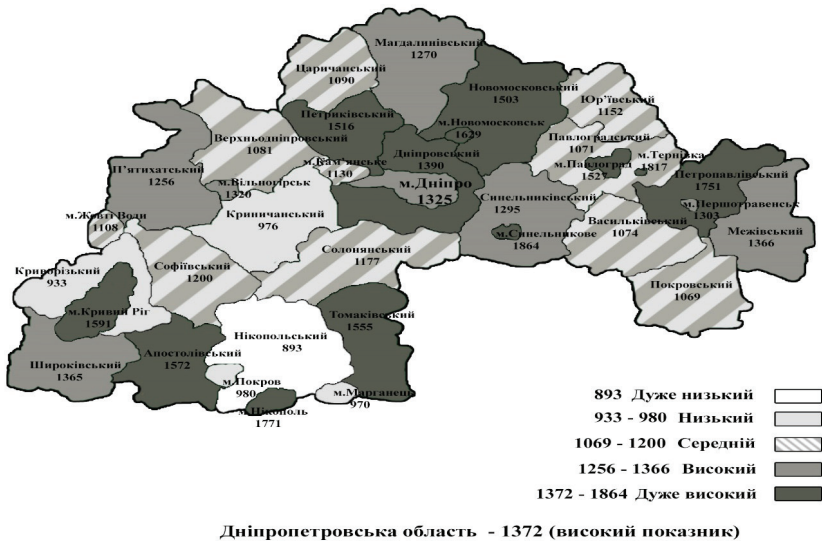

Рис. 3. Географія інтенсивності злочинності в містах і районах Дніпропетровської області (2017 р.)

У Харківській області негативна криміногенна обстановка спостерігається на 35 % території (12 населених пунктів), у той час як на 65 % (22) вона характеризується як відносно добре контрольована.

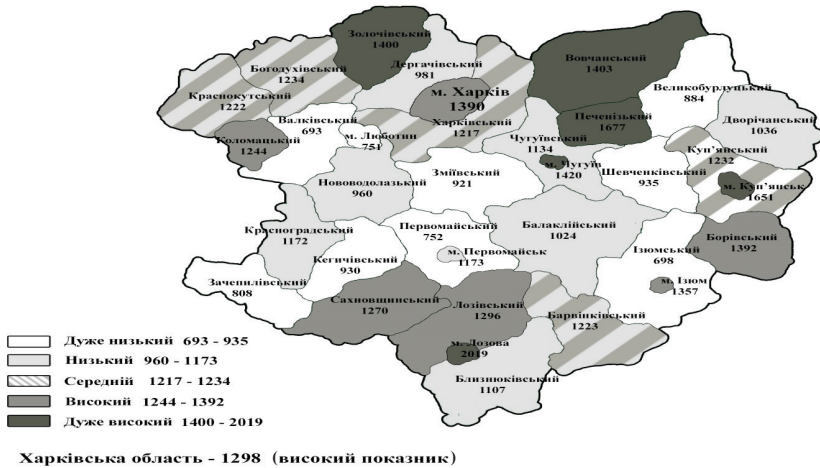

Рис. 4. Географія інтенсивності злочинності в містах і районах Харківської області (2017 р.)

Запорізька область як особливо великий промисловий центр, порівняно з іншими регіонами, характеризується яскраво вираженими регіональними особливостями злочинності та нерівномірністю «привабливості» території для вчинення злочинів.

Таблиця 3

Територіальний розподіл злочинності у містах і сільських районах на прикладі окремих областей України

Параметри / кількісні показники	Запорізька	Дніпропетровська	Харківська
по області	31 944	44 343	34 986
в усіх містах області	21 856 (68 %)	33 993 (76,5 %)	24 050 (69 %)
у місті обласного значення	15 767 (48 %)	13 290 (30 %)	20 166 (58 %)
у середніх та великих містах області	6 089 (19 %)	20 703 (46,5 %)	3 884 (11 %)
у сільській місцевості	10 088 (32 %)	10 350 (23,5 %)	10 936 (31 %)

Найбільша частина злочинних дій на Запоріжжі вчиняється в містах і селищах міського типу – 68 % (21 856) злочинів. Відповідно до місцевих умов відтворення злочинності та привабливості територій для злочинців основна увага суб'єктів запобігання має концентруватися в місті обласного значення Запоріжжі, де вчиняється майже половина – 48 % (15 767) від усіх злочинів у цьому регіоні. На сільську місцевість припадає 32 % (10 088) злочинів. Для Дніпропетровщини, наприклад, є характерною дещо інша картина: у містах вчиняється дві третини, або 76,5 % (33 993) злочинів, менше чверті злочинів – у сільській місцевості (23,5 %, або 10 350 злочинів) (табл. 3).

Таблиця 4

**Рейтингова оцінка інтенсивності злочинності
на 100 тис. населення (2017 р.)**

Параметри / кількісні показники	Населений пункт	Коефіцієнт злочинної інтенсивності	Населений пункт	Коефіцієнт злочинної інтенсивності	Населений пункт	Коефіцієнт злочинної інтенсивності
№ з/п	Запорізька	1 853	Дніпропетровська	1 372	Харківська	1 298
1	Якимівський	3 229	м. Синельникове	1 864	м. Лозова	2 019
2	Приморський	2 347	м. Тернівка	1 817	Печенізький	1 677
3	м. Бердянськ	2 208	м. Нікополь	1 771	м. Куп'янськ	1 651
4	м. Запоріжжя	2 114	Петропавлівський	1 751	м. Чугуїв	1 420
5	Василівський	2 047	м. Новомосковськ	1 629	Вовчанський	1 403

За інтенсивністю злочинності перша п'ятірка адміністративно-територіальних одиниць Запорізької області на порядок перевищує

аналогічні показники злочинності Дніпропетровської та Харківської областей. Наприклад, найгірші показники Якимівського району Запорізької області (3 229 на 100 тис. населення) майже вдвічі є гіршими за м. Синельникове (1 864) Дніпропетровської області та м. Лозова (2 019) Харківської області.

Отже, найгіршою криміногенною обстановкою на 100 тис. населення в області характеризуються Якимівський (3 229) та Приморський (2 347) райони, м. Бердянськ (2 208), м. Запоріжжя (2 114), Василівський (2 047), Новомиколаївський (1 814), Гуляйпільський (1 800) та Вільнянський райони (1 779), м. Токмак (1 775), Пологівський (1 766) та Запорізький (1 653) райони, м. Мелітополь (1 524), Приазовський (1 485) та Бердянський (1 483) райони. Перші чотири населені пункти можна визнати зонами кримінологічної аномалії, оскільки насиченість злочинністю тут перевищує загальноукраїнські параметри майже у два рази. За загальнодержавними параметрами лише три райони області характеризуються відносно благополучною криміногенною обстановкою – Чернігівський (950), Великобілозерський (939) та Веселівський (835) райони.

Структура злочинності Запорізької області в основному представлена злочинами корисливої та корисливо-насильницької спрямованості. Негативна криміногенна обстановка в регіоні формується за рахунок злочинів проти власності, що становлять дві третини від усіх злочинів, учинених в області, – 23 981 (75 %). Суттєвий вплив на рівень правопорядку в регіоні здійснюють так само незаконний обіг наркотиків – 1 476 (5 %), злочини проти життя та здоров'я особи – 1 221 (4 %) та злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 879 (3 %). Негативний фундамент для рівня безпеки в регіоні закладають злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 980 (3,1 %), злочини проти авторитету органів державної влади – 956 (3 %), злочини проти громадської безпеки – 505 (2 %) та злочини у сфері господарської діяльності – 208 (1 %) (табл. 5).

Що стосується Харківської області, то її негативна криміногенна обстановка також формується в основному за рахунок злочинів проти власності, які складають переважну більшість від усіх зло-

чинів, учинених в області, – 24 239 (69 %). На відміну від Дніпропетровської області, другим за поширеністю видом протиправних дій на Харківщині є злочини проти життя та здоров'я особи – 2 414 (7 %). Суттєвий, але значно менший за Дніпропетровську область у Харківському регіоні здійснюють вплив на рівень правопорядку злочини у сфері незаконного обігу наркотиків – 1 647 (4,7 %) (табл. 5). Вагомого кримінологічного значення у Харківській області набувають злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 1 307 (3,7 %) та злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та злочини проти журналістів – 1 178 (3,4 %) випадків. Характерною відмінністю Харківщини є помітно вища питома вага злочинів проти громадського порядку та моральності – 777 (2,2 %), що у два рази вище, ніж у Запорізькій (419 (1,3 %)) та Дніпропетровській (445 (1 %)) областях. Негативний фундамент для рівня безпеки в регіоні закладають злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 831 (2,4 %), а також злочини проти правосуддя – 586 (1,7 %) (табл. 5).

Для Дніпропетровщини є характерними помітно нижча, ніж на Харківщині та Запоріжжі, питома вага злочинів проти власності – 29 362 (66 %), дворазове перевищення, ніж у зазначених регіонах, злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків – 3 832 (9 %) та помітно вища питома вага злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 2 063 (4,7 %) і злочинів проти громадської безпеки – 1 101 (2,5 %) (табл. 5).

Таблиця 5

Структура злочинності в Запорізькій, Харківській та Дніпропетровській областях за 2017 р.

Параметри \ Регіон	Запорізька	Харківська	Дніпропетровська
Злочини проти життя та здоров'я особи	1 221 (7,3 %)	2 414 (7 %)	2 263 (5,1 %)
Злочини проти власності	23 981 (75 %)	24 239 (69 %)	29 362 (66 %)

Продовження табл. 5

Параметри	Регіон	Запорізька	Харківська	Дніпропетровська
Злочини у сфері господарської діяльності		208 (0,65 %)	269 (0,77 %)	455 (1 %)
Злочини проти громадської безпеки		505 (1,6 %)	523 (1,5 %)	1 101 (2,5 %)
Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту		879 (2,6 %)	1 307 (3,7 %)	2 063 (4,7 %)
Злочини проти громадського порядку та моральності		419 (1,3 %)	777 (2,2 %)	445 (1 %)
Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення		1 476 (4,6 %)	1 647 (4,7 %)	3 832 (9 %)
Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг		980 (3 %)	831 (2,4 %)	1 230 (2,8 %)
Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та злочини проти журналістів		956 (2,9 %)	1 178 (3,4 %)	1 462 (3,3 %)
Злочини проти правосуддя		370 (1,1 %)	586 (1,7 %)	735 (1,7 %)

Закінчення табл. 5

Параметри \ Регіон	Запорізька	Дніпропетровська	Харківська
Кількість злочинів	31 944	44 343	34 986
Виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, по містах та районах	6 394	11 455	8 194
Відсоток від вчинених злочинів	20 %	25,8 %	23,4 %
Вчинено малолітніми та неповнолітніми або за їх участю	244 (3,8 %)	297 (2,59 %)	401 (5 %)
Скоєних групою осіб	617 (9,64 %)	907 (7,91 %)	976 (12 %)
Скоєних особами в стані алкогольного сп'яніння	791 (12,4 %)	713 (6,2 %)	1 525 (19 %)
Скоєних особами, які раніше вчиняли злочини	6 257 (19,58 %)	7 897 (17,8 %)	7 556 (21,6 %)

Усе вищенаведене свідчить про суттєві регіональні відмінності в інтенсивності та структурному розподілі злочинності в досліджених регіонах. Така ситуація вимагає від правоохоронних органів диференційованого підходу для організації протидії злочинності та раціонального підходу до розподілу сил і засобів під час планування та здійснення запобігання злочинності в регіонах.

Висновки. 1. Регіональні особливості злочинності – це визначальні кількісно-якісні параметри злочинності, що відображають специфіку кримінологічної обстановки територій регіонального значення, області чи групи областей, країни або декількох країн, які зумовлені існуванням та дією як загальних, так і особливих місцевих факторів (географічних, історичних, соціально-економічних, культурних, організаційних тощо), які необхідно враховувати під час розробки та реалізації стратегії із запобігання злочинності.

2. Функціонуванню злочинності в Запорізькій, Харківській та Дніпропетровській областях притаманні деякі статистичні за-

кономірності: нерівномірність розподілу злочинності на території регіонів; диференційованість показників злочинності; відмінності в інтенсивності та у структурі територіального розподілу злочинності; більш висока концентрація злочинності територій великих та особливо великих міст порівняно з територіями сільських районів.

3. Кримінологічні відмінності злочинності, які склалися в межах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, дозволяють визначити регіональні типи, які відрізняються гео-криміногенними особливостями, рівнем, структурою та пенітенціарною завантаженістю регіонів. За цими критеріями, наприклад, *Запорізьку область* віднесено до регіону надзвичайно високої кримінологічної небезпеки зі значним ступенем пенітенціарної завантаженості, з домінуванням злочинів корисливої та насильницької спрямованості і наркозлочинності. *Дніпропетровська область* характеризується високою кримінологічною небезпекою зі значним ступенем пенітенціарної завантаженості, з домінуванням злочинів корисливо-насильницької спрямованості, з дуже високою насиченістю наркозлочинністю. Для *Харківської області* характерологічними особливостями є висока кримінологічна небезпека з підвищеним ступенем пенітенціарної завантаженості, з домінуванням злочинів корисливої спрямованості, з високою долею насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи, з помірною насиченістю наркозлочинністю.

4. Проведений аналіз дає підстави виділити узагальнені види кримінологічної ураженості територій. Території із дворазовим і більшим перевищенням загальнодержавних показників інтенсивності злочинності ми вважаємо зонами *кримінологічної аномалії*; зонами *підвищеної кримінологічної напруги* ми вважаємо населені пункти з високим та дуже високим рівнем насиченості злочинністю, що значно перевищує середньодержавні параметри, але не перевищує двократні межі цих показників. До зони *відносної кримінальної стабільності* можна віднести території із наближеними до середньоукраїнських і нижчими параметрами інтенсивності злочинності.

Перелік літератури

1. Кримінологія: підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. Харків: Право, 2018. 416 с.
2. Бабенко А. М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 416 с.
3. Статистичний щорічник України за 2016 рік / Держ. служба статистики України; за ред. І. Є. Вернера. Київ: Держаналітінформ, 2017. 611 с.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року / Генер. прокуратура України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820 (дата звернення: 09.06.2018).
5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року / Прокуратура Запоріж. обл. URL: <https://zap.gp.gov.ua/ua/documents.html#> (дата звернення: 03.06.2018).
6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року / Прокуратура Дніпропетров. обл. URL: https://dnipr.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112823&libid=100320 (дата звернення: 03.06.2018).
7. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2017 року / Прокуратура Харків. обл. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=113461&libid= (дата звернення: 03.06.2018).
8. Соціально-економічне становище Харківської області за 2017 рік / Держ. служба статистики України; Голов. упр. статистики у Харків. обл.; відп. за вип. О. А. Глухова. Харків: Голов. упр. статистики у Харків. обл., 2018. 69 с.
9. Соціально-економічне становище Дніпропетровської області за 2017 рік / Держ. служба статистики України; Голов. упр. статистики у Дніпропетров. обл.; відп. за вип. Л. М. Вергун. Дніпропетровськ: Голов. упр. статистики у Дніпропетров. обл., 2018. 68 с.
10. Соціально-економічне становище Запорізької області за 2017 рік / Держ. служба статистики України; Голов. упр. статистики у Запоріж. обл.; відп. за вип. О. Г. Москвіна. Запоріжжя: Голов. упр. статистики у Запоріж. обл., 2018. 65 с.

Транслітерація переліку літератури

1. / Babenko, A. M., Busol, O. Yu., Kostenko, O. M. et al. (2018). Kryminolohiia: pidruchnyk / Yu. V. Nikitin, S. F. Denysov, Ye. L. Streltsov (Eds.). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

2. Babenko, A. M. (2014). Zapobihannia zlochynnosti v rehionakh Ukrainy: kontseptualno-metodolohichniy ta prakseolohichniy vymir. Odesa: ODUVS. [in Ukrainian].

3. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2016 rik. Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy / I. Ye. Verner (Ed.). Kyiv: Derzhanalitinform. [in Ukrainian].

4. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2017 roku / Heneralna prokuratura Ukrainy. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820 [in Ukrainian].

5. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2017 rik / Prokuratura Zaporizkoi oblasti. URL: <https://zap.gp.gov.ua/ua/documents.html#> [in Ukrainian].

6. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2017 roku / Prokuratura Dnipropetrovskoi oblasti. URL: https://dnipr.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=112823&libid=100320 [in Ukrainian].

7. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen-hruden 2017 roku / Prokuratura Kharkivskoi oblasti. URL: https://khar.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=113461&libid= [in Ukrainian].

8. Sotsialno-ekonomichne stanovyshche Kharkivskoi oblasti za 2017 rik / Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy; Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti / O. A. Hlukhova (Ed.). (2018). Kharkiv: Holovne upravlinnia statystyky u Kharkivskii oblasti. [in Ukrainian].

9. Sotsialno-ekonomichne stanovyshche Dnipropetrovskoi oblasti za 2017 rik / Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy; Holovne upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskii oblasti / L. M. Verhun (Ed.). (2018). Dnipropetrovsk: Holovne upravlinnia statystyky u Dnipropetrovskii oblasti. [in Ukrainian].

10. Sotsialno-ekonomichne stanovyshche Zaporizkoi oblasti za 2017 rik / Derzh. sluzhba statystyky Ukrainy; Holovne upravlinnia statystyky u Zaporizkii oblasti / O. H. Moskvina (Ed.). (2018). Zaporizhzhia: Holovne upravlinnia statystyky u Zaporizkii oblasti. [in Ukrainian].

Бабенко А. М. Регіональні особливості злочинності в містах і сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей

У статті представлені результати аналізу територіальних особливостей злочинності в містах і сільських районах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. Описано методика та алгоритм виявлення й окреслення зон підвищених кримінологічних загроз. Проведено диференційований аналіз злочинності в населених пунктах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей. Здійснено групування територій за рівнем кримінальної ураженості. Автором проаналізовано кримінологічні відмінності злочинності, які склалися в межах Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, та визначено регіональні типи, які відрізняються геокриміногенними особливостями, рівнем, структурою та пенітенціарною завантаженістю регіонів. За цими критеріями Запорізьку область віднесено до регіону надзвичайно високої кримінологічної небезпеки зі значним ступенем пенітенціарної завантаженості, з домінуванням злочинів корисливої та насильницької спрямованості і наркозлочинності. Дніпропетровська область характеризується високою кримінологічною небезпекою зі значним ступенем пенітенціарної завантаженості, з домінуванням злочинів корисливо-насильницької спрямованості, з дуже високою насиченістю наркозлочинністю. Для Харківської області характерологічними особливостями є висока кримінологічна небезпека з підвищеним ступенем пенітенціарної завантаженості, з домінуванням злочинів корисливої спрямованості, з високою долею насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи, з помірною насиченістю наркозлочинністю. Проведений аналіз дає підстави виділити узагальнені види кримінологічної ураженості територій. Території із дворазовим і більшим перевищенням загальнодержавних показників інтенсивності злочинності ми вважаємо зонами кримінологічної аномалії; зонами підвищеної кримінологічної напруги ми вважаємо населені пункти з високим та дуже високим рівнем насиченості злочинністю, що значно перевищує середньодержавні параметри, але не перевищує двократні межі цих показників. До зони відносної кримінальної стабільності можна віднести території із наближеними до середньоукраїнських і нижчими параметрами інтенсивності злочинності.

Ключові слова: географія злочинності, територіальні особливості злочинності, причини та умови злочинності, кримінологічна безпека, віктимологічна профілактика, запобігання злочинності.

Бабенко А. Н. Региональные особенности преступности в городах и сельских районах Запорожской, Днепропетровской и Харьковской областей

В статье представлены результаты анализа территориальных особенностей преступности в городах и сельских районах Запорожской, Днепропетровской и Харьковской областей. Описаны методика и алгоритм выявления и определения зон повышенных криминалогических угроз. Проведен дифференцированный анализ преступности в населенных пунктах Запорожской, Днепропетровской и Харьковской областей. Осуществлено группирование территорий по уровню уголовной

пораженности. Автором проанализированы криминологические различия преступности, которые сложились в пределах Запорожской, Днепропетровской и Харьковской областей, и определены региональные типы, которые отличаются геокриминогенными особенностями, уровнем, структурой и пенитенциарной загрузженностью регионов. По этим критериям Запорожскую область отнесено к региону чрезвычайно высокой криминологической опасности со значительной степенью пенитенциарной загрузженности, с доминированием преступлений корыстной и насильственной направленности и наркопреступности. Днепропетровская область характеризуется высокой криминологической опасностью со значительной степенью пенитенциарной загрузженности, с доминированием преступлений корыстно-насильственной направленности, с очень высокой насыщенностью наркопреступностью. Для Харьковской области характерологическими особенностями являются высокая криминологическая опасность с повышенной степенью пенитенциарной загрузженности, с доминированием преступлений корыстной направленности, с высокой долей насильственной преступности против жизни и здоровья человека, с умеренной насыщенностью наркопреступностью. Проведенный анализ дает основания выделить обобщенные виды криминологической пораженности территорий. Территории с двукратным и большим превышением общегосударственных показателей интенсивности преступности мы считаем зонами криминологической аномалии; зонами повышенной криминологического напряжения мы считаем населенные пункты с высоким и очень высоким уровнем насыщенности преступностью, значительно превышающим среднесоциальные параметры, но не превышающим двукратные пределы этих показателей. В зону относительной уголовной стабильности можно отнести территории с приближенными к среднеукраинским и более низкими параметрами интенсивности преступности.

Ключевые слова: география преступности, территориальные особенности преступности, причины и условия преступности, криминологическая безопасность, виктимологическая профилактика, предупреждение преступности.

Babenko A. M. Regional features of crime in cities and rural areas of Zaporizhzhya, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions

The article presents the results of the analysis of territorial peculiarities of crime in cities and rural areas of Zaporizhzhya, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions. The method and algorithm of detection and definition of zones of the raised criminological threats have been described. A differentiated analysis of crime in the settlements of Zaporizhzhya, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions has been conducted. The grouping of territories according to the level of criminal damage has been carried out. The author has analyzed the criminological differences between the criminality within Zaporizhzhya, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions, and has identified regional types that differ in geocriminogenic characteristics, level, structure and penitentiary load of the regions. According to these criteria, Zaporizhzhia region has been attributed to the region of extremely high criminological danger with a significant degree of penitentiary congestion, with the domination of crimes of mercenary and violent inclination and drug ones.

Dnipropetrovsk region is characterized by high criminological danger with a significant degree of penitentiary congestion, with the predominance of mecenary and violent offenses with very high levels of drug crimes. Characteristic features of Kharkiv region are the high criminological danger with an increased degree of penitentiary congestion with the predominance of mecenary atrocities with a high proportion of violent crime against the life and health of a person with moderate saturation with drug crimes. The conducted analysis gives grounds for highlighting the generalized types of criminological damage of the territories. Areas with a double and large excess of national indicators of the intensity of crime are considered zones of criminological anomalies; zones of high criminological stress are considered the settlements with high and very high levels of crime criminality, which far exceeds the average state parameters, but do not exceed the double limits of these indicators. The area of relative criminal stability can include the territories with parameters of the intensity of crime, approximate to the average Ukrainian ones and lower.

Key words: *geography of crime, territorial peculiarities of the criminality, the causes and conditions of crime, criminological safety, victims prevention, prevention of the criminality.*

Рекомендовано до опублікування на засіданні відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 16 від 24.10.2018 р.)